

DATE PRIVIND CULTIVAREA VIȚEI DE VIE LA TRACO-DACI (SEC. VI Î.E.N. — SEC. I E.N.) ÎN LUMINA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE

MARIA COMȘA

Problema cultivării viței de vie și a preparării vinului pe teritoriul țării noastre, în diferite epoci istorice, a fost studiată încă din secolul trecut pe baza datelor lingvistice de B. P. Hașdeu¹, apoi această problemă a intrat în preocupările unor istorici ai agriculturii sau ai viticulturii (Ion Ionescu de la Brad, A. Urbeanu, Ioan C. Teodorescu, D. Bernaz, T. Marti, Gh. Anghel, C. Botez, M. Popescu-Spineni²; a unor geografi (I. Simionescu)³; etnografi și etnologi (F. Damé, N. Al. Mironescu, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu, Ion Vlăduțiu, Valeriu Bu-

¹ B. P. Hașdeu, *Originile viticulturii la Români*, Columna lui Traian, 4, București, 1874 și în ed. mai nouă B. P. Hașdeu, *Scrieri istorice*, II, Ed. Albatros, București, 1973, p. 74—94.

² Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română în județul Putna*, 1869; A. Urbeanu, *Istoricul băuturilor alcoolice în România*, București, 1901; Entz Ferenc, Málnay Ignác, *O szőlőszet-borászat Erdélyben, Vác, 1870*; I. C. Teodorescu, *Bul. Agricol-viniviticol-horticol*, an V, 1929, nr. 5—6; Idem, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*, București, 1964; Idem, *Activités viticoles sur le territoire dace*, București, 1968 și bibl. indicată acolo; I. C. Teodorescu, St. C. Teodorescu, G. C. Mihalcea, *Vița de vie și vinul de-a lungul veacurilor*, București, 1966 (unde sînt și numeroase referiri la viticultura și viticultura pe teritoriul României în diferite epoci istorice, cf. mai ales p. 437—438; T. Martin, *Viticultura*, București, 1960, cap. introductiv; D. Bernaz, *Varietățile viței de vie proprii podgoriilor românești*, București, 1935; Gh. Anghel, C. Botez, *Cronica Cotnarilor*, 1971 ș.a.

³ I. Simionescu, *Țara noastră. Oameni, locuri, lucruri*, ed. a II-a, București, 1938; Idem, *Țara noastră*, București, 1939; Marin Popescu-Spineni, *Podgoria Română. Considerațiuni antropogeografice*, București, 1945; N. Al. Rădulescu, I. Velcea, N. Petrescu, *Geografia agriculturii României*, București, 1968, cap. referitor la viticultură.

tură și alții)⁴. Problema viticulturii a fost abordată și de o serie de istorici (Nicolae Iorga, C. C. Giurescu, Gh. Mioc, Emil Lazea, A. D. Tudose, C. Neamțu, C. Constantinescu și alții)⁵.

Istorici ai antichității au studiat problema viticulturii în Dacia și în Scythia Minor (Dobrogea) pe baza izvoarelor scrise (I. Weiss, D. Tafrafi, Alexandra Ștefan)⁶, sau pe baza prezentării cultelor religioase, și a viței de vie pe monumente de artă (R. Vulpe, N. Lascu, H. Daicoviciu, Cornelia Belcin, Constantin Pop și alții)⁷.

În lipsa unor materiale mai concludente originea și evoluția viticulturii a fost pînă acum mai puțin studiată de arheologi. Totuși asemenea preocupări n-au lipsit. Referiri privind ocupațiile la geto-daci, printre care se numără și viticultura întilnim în *Getica* lui V. Pârvan⁸, ca și alte referiri mai noi, fie la teritoriul provinciei Scythia Minor (Dobrogea), fie la teritoriul Daciei⁹.

⁴ F. Damé, *Încercare de terminologie poporană*, București, 1901, p. 79—82; Nicolae Alexandru Mironescu, *Tradițiile milenare ale viticulturii românești*, „Argeș”, II, Pitești, 1967, 10, p. 20; Idem, *Apulum*, VII/2, 1969, p. 489—512; Idem, *Cu privire la istoricul și răspîndirea tipurilor de călcători și teascuri pe teritoriul României*, Terra Nostra, I, 1969, p. 91—101; N. Al. Mironescu, P. Petrescu, Cibinium, 1966, p. 62—66; Idem, *Rev de Folclor*, an VIII, 1963, 3—4, 140—155; P. Petrescu și Al. Mironescu, Cibinium, 1967—1968, Sibiu, 1969; Ion Vlăduțiu, în *Arta populară din Vilcea*, Rîmnicu Vilcea, 1972, p. 10; Valeriu Butură, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, 1978, p. 185—201; C. Priznea, *Țara vinurilor*, București, 1964; Constantin Iliescu, *Rev. Muz.* IV, 1966, 4, p. 289—293; Radu Gioglovan, *Bibliotheca Valachica*, 7, 1975, p. 273—287.

Numeroase articole bazate pe date documentare medievale sau pe cercetări etnografice, referitoare la istoria viticulturii pe teritoriul României se află în revista *Museum*, 1980, p. 209—627, la care se pot adăuga încă și altele.

⁵ Nicolae Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca veche*, București, 1935, p. 268, Idem, *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, București, 1937, I, 1, p. 64, 70—80, 91—92, 130, 185; II, p. 38, 69, 77; C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă în 1918*, București, 1962, p. 11—12; Idem, *M I*, III, 1969 4 (25), p. 80 și urm.; Emil Lazea, *Studii*, 23, 1970, 5, p. 865; Gh. Mioc, *Studii*, 22, 1969, 3, p. 445 și urm.; George Manea, *Ziridava*, VI, 1976, p. 133—148; A. D. Tudose, C. Neamțu, *Podgorii și vinuri din județul Vaslui altă dată și acum*, Vaslui, 1974; C. Constantinescu, și colaboratorii, *Drumurile viei și vinului în România*, București, 1977; Ion Pușcă, *MI*, XV, 4 (169), apr. 1981, p. 59; Ion Nania, *Museum*, Golești-Argeș, 1980, p. 209—219 și alții.

⁶ J. Weiss, *Die Dobrudja in Altertum*, Sarajevo, 1911; O. Tafrafi, *La cité pontique de Dionysopolis*, Paris, 1927; Alexandra Ștefan, *Cultul lui Dionisos în orașele vest și nord-vest pontice în epoca greacă și romană*, ms., teză de doctorat susținută în 1978, textelor antice și inscripțiilor fiindu-le adăugate și reprezentările de pe monede; Paul Nicorescu, *Bul. Com. Mon. Ist.*, VIII (1915), p. 43.

⁷ Radu Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București, 1938, p. 228—230; Nicolae Lascu, *Pămîntul și vechii locuitori ai țării noastre în epoca de exil a lui Ovidiu*, București, 1957; Idem, *AMN*, X, 1973, p. 97—105; Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, București, 1965, p. 99—100; Cornelia Belcin, *Rev. de etnografie și Folclor*, XIII, 1; 1968, p. 67—78; Constantin Pop, *Apulum*, VI, 1967, p. 169—181; Idem, *AMN*, X, 1973, p. 595—603; Nicolae Gudea, *AMN*, X, 1973, p. 579, fig. 10/7.

⁸ Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 149, p. 489—490, p. 493.

⁹ Em. Condurachi în *Histria*, I, București, 1954, p. 14—15, 56; D. Tudor, *Oltenia Română*, ed. a 4-a, București, 1980, p. 68; Idem, *Apulum*, VII/1, p. 391—400.

Întrucît cercetările arheologice de teren în așezări și necropole din diferite epoci au scos la iveală unelte, semințe de struguri, teasuri pentru prepararea vinului etc., care dovedesc cultivarea viței de vie, în prezent este posibilă tratarea mai pe larg a acestei probleme și în funcție de materialul arheologic.

Dată fiind multitudinea de materiale și de probleme pe care le ridică această ocupație, în lucrarea de față ne vom opri asupra cultivării viței de vie la traco-daci.

În așezările și, uneori, și în necropolele dacice, apar cuțite curbe de diferite dimensiuni cu tăișul pe partea concavă.

Unele din acestea au o lungime de 20—23 cm, fiind apropiate ca formă de seceri, citeodată fiind chiar confundate cu ele. Acest tip de cuțite nu puteau fi folosite la prepararea hranei, asemenea utilizare a lor fiind incomodă și fără randament. Pe de altă parte nu s-ar explica prezența alături de ele a cuțitelor cu tăișul drept sau aproape drept. Cuțitele curbe cu tăișul pe partea concavă aveau fără îndoială o întrebuintare specială. După noi ele erau folosite în viticultură. Cele din dimensiuni mai mari erau folosite pentru tăierea mlădițelor de vie și, uneori, probabil, și la tunderea ramurilor pomilor fructiferi.

Ele aveau așadar funcția de cosor (în cazul folosirii la vița de vie) sau țineau locul foarfecelor de pomi.

Astfel de cuțite-cosor (sau cuțite de pomi) au fost descoperite la Vlădiceni „Schit“, com. Dănești (jud. Vaslui), într-o așezare getică datată în secolele IV—III î.e.n. (Latène II)⁴⁰, într-un tumul de la Telița (jud. Tulcea), lângă urna unui mormînt getic de incinerare din sec. III î.e.n.⁴¹ (fig. 3/4 a, 4 b; fig. 4/19).

Alte asemenea exemplare au ieșit la iveală în așezările de la București-Dudești și Popești-Novaci (sec. II—I î.e.n.⁴²), la București-Lacul Tei, Tilișca și Grădiștea Muncelului în complexe datate în sec. I î.e.n. — sec. I e.n.⁴³ (fig. 1/16, 17; fig. 2/19—21; fig. 6/5).

În cetatea dacică de la Bîtea Doamnei (*Petrodava*) de lângă Piatra Neamț (datată în a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n., pînă prin anii 105—106 e.n.) a ieșit la iveală un cuțit curb cu lama bine profilată față de spinul care se înfigea în mîner. Spre deosebire de celelalte, acesta avea un mîner, bine păstrat, lucrat din corn de cerb⁴⁴ (fig. 6/8).

⁴⁰ Em. Zaharia, Constanța Buraga, AMM, I, 1979, p. 261 și fig. 14/3, 5.

⁴¹ G. Simion și G. I. Cantacuzino, Materiale, VIII, 1962, p. 373, fig. 5/3, p. 377. Pentru datare cf. Gavrilă Simeon, Traco-Dacica, I, 1976, p. 157.

⁴² Mioara Turcu, Carpica, VIII, 1976, p. 46 și p. 47, fig. 4/1; Idem, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, București, 1979, p. 201, pl. IV/3.

⁴³ Dinu V. Rosetti, în *Bucureștii de odinoară în lumina cercetărilor arheologice*, București, 1959, pl. XXIV/5, 10; Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979, p. 164 și fig. 72/6—9, 1959, considerate pumnale curbe.

⁴⁴ Nicolae Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*, în seria „Monumentele patriei noastre“, București, 1969, p. 37 și fig. 13.

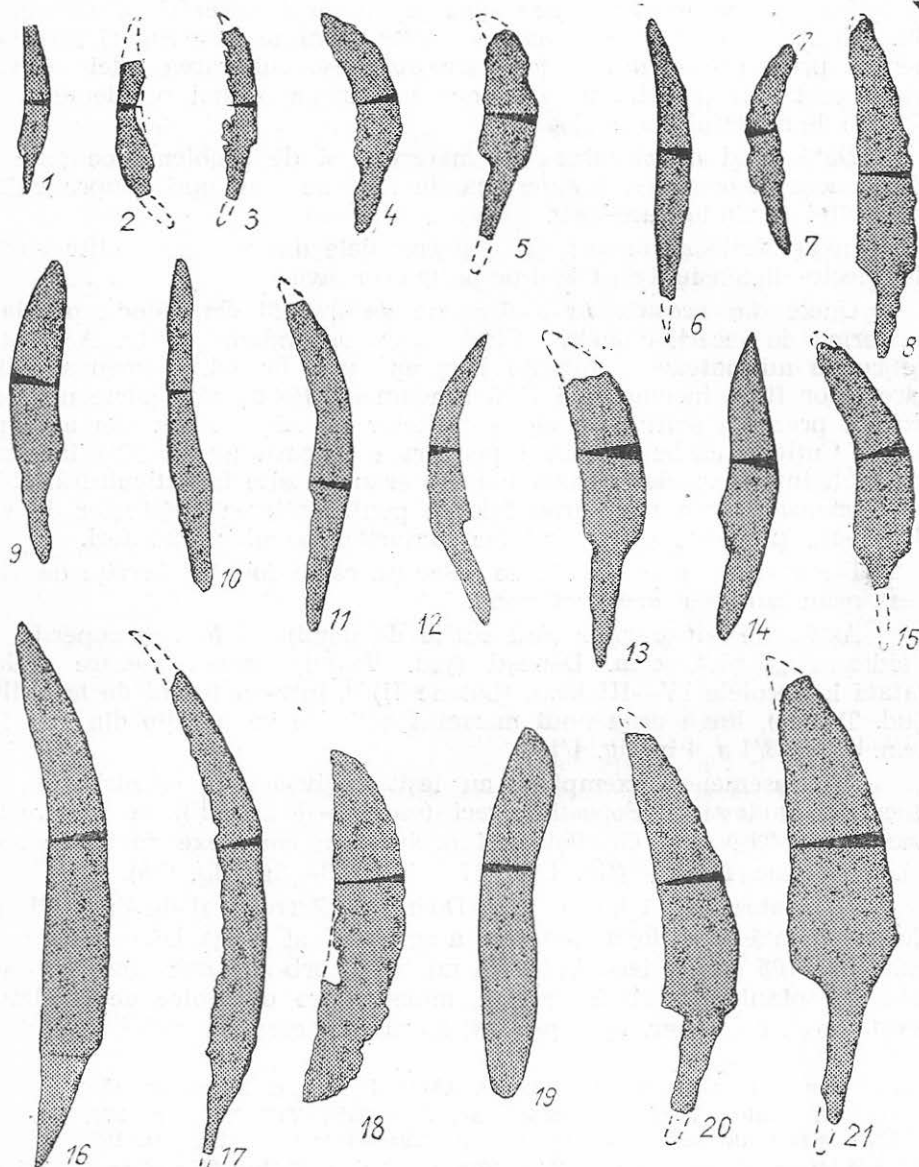

Fig. 1. *Cuțite-cosoare și cuțite curbe pentru îngrijirea vitei de vie folosite de geto-daci în secolele II î.e.n.—I e.n.* 1, 2. Tinosul; 3, 4. Porolissum; 5, 6, 12. Popești Novaci (12 = lg 9,7 cm); 7, 8, 20. Poiana Tecuci; 9, 16. București — Lacul Tei; 10. Hăbășești (lg. = 9,8 cm); 11. București Cățelu Nou (lg. = 10,2 cm); 13. Piatra Craivii (jud. Alba); 14. Popești Leordeni; 15, 21. Brad, jud. Bacău; 17. București Dudești (lg. = 22,5 cm); 18. Popești Novaci, Așezarea B (f. dim.); 19. Vlădiceasca, jud. Călărași (lg. = 10,7 cm).

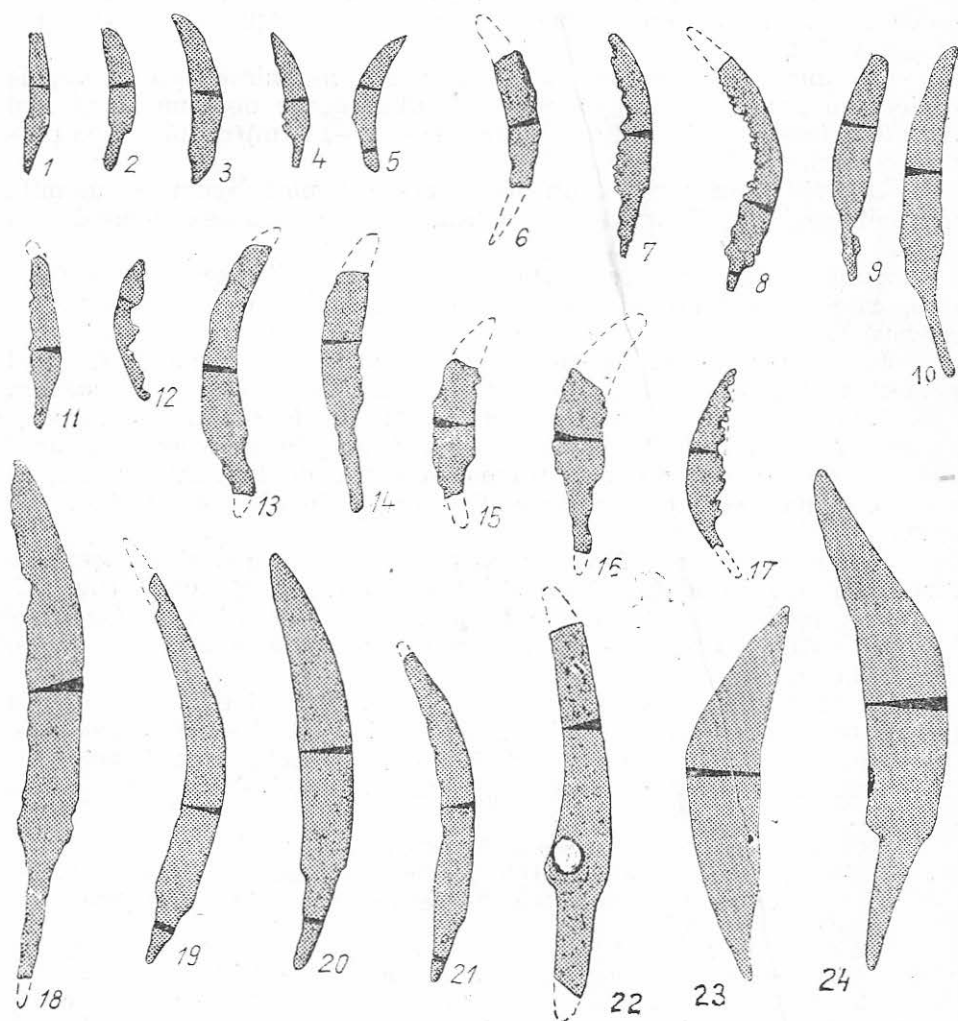

Fig. 2. Cuțite și cuțitase curbe geto-dacice din secolele II î.e.n.—I e.n., folosite pentru îngrijirea viței de vie și la recoltarea strugurilor. 1, 7. Cetatea de la Coștești — Munții Orăștiei (lg. aprox. : 1 = 11 cm ; 7 = 11 cm) ; 2, 4, 10, 23. Răcățău-Bacău (lg. aprox. : 2 = 9 cm ; 4 = 9,5 cm ; 10 = 10 cm ; 23 = 12 cm) ; 3, 8, 12, 17, 20, 21. Grădiștea Muncelului (lg. aprox. : 3 = 12 cm ; 8. partea păstrată = 16,5 cm ; 12 = 10 cm ; 17, partea păstrată = 12,5 cm ; 20. 28,7 cm ; 21 = 27 cm) ; 9, 13—16. Coștești-Argeș (lg. : 9 = 8,5 cm ; 13 = 9 cm ; 14 = 8,7 cm, partea păstrată ; 15 = 5 cm, partea păstrată ; 16 = 6 cm, partea păstrată) ; 18. Bărbătești-Gorj (lg. 10 cm, partea păstrată) ; 19. Tilișca-Sibiu (lg. 23 cm) ; 22. Ocnîța-Dîmbovița (lg. 10 cm, partea păstrată) ; 24. Grădiștea jud. Brăila (f. dim.).

Uu cuțit-cosor în formă de arc de dimensiuni mai mari, a fost descoperit în locul numit Rudele, în preajma cetății de la Grădiștea Muncelului¹⁵.

În numeroase așezări, ca și în unele morminte sau necropole dacice sau getice, au fost descoperite cuțite curbe de dimensiuni mai mici (lungimea lamei lor fiind în medie de 6—12 cm) cu tăișul pe partea concavă.

Diferenții descoperitori nu le-au atribuit pînă acum o anumită întrebuintare, ele figurînd în publicații sub denumirea generală de cuțite.

Știm însă din izvoarele antice scrise că în Italia, pentru recoltarea strugurilor, erau folosite niște cuțitașe mici curbe cu tăișul pe partea concavă¹⁶.

În ce ne privește, credem că aceste cuțite s-au răspîndit din sud pe teritoriul țării noastre, fiind întrebuintate la recoltarea strugurilor.

Numeroase cuțite curbe au fost descoperite în săpăturile efectuate în așezarea dacică de la Poiana-Tecuci. Astfel, în campania din anul 1927 au fost descoperite șase asemenea cuțite de lungimi diferite, la care se adaugă și alte exemplare din campaniile ulterioare¹⁷ (fig. 1/7, 8, 20).

Cuțite curbe de o formă asemănătoare au apărut și în așezările fortificate de la Brad (fig. 1/15, 21) și Răcătău (jud. Bacău)¹⁸, (fig. 2/2, 4, 10), în așezarea de la Hăbășești, jud. Iași¹⁹ (fig. 1/10), la Cîndești-Vrancea²⁰ (fig. 3/5, 6), precum și în alte numeroase așezări geto-dacice din Moldova.

În Muntenia, cuțite asemănătoare au ieșit la iveală în așezările fortificate de la Tinosul¹, Popești-Novaci (jud. Ilfov)²², Radovanu (jud. Călărași)²³, Grădiștea (jud. Brăila)²⁴, ca și în așezări nefortificate, cum sînt cele de la București, punctul Cățelu-Nou (din secolele

¹⁵ C. Daicoviciu și colab., *Materiale*, V, 1959, p. 389.

¹⁶ Acest cuțit innovoiat, folosit la recoltarea strugurilor, se numea la romani *falcula vineatica*, iar cosorul *falx vineatica*, cf. la N. Lascu, *Cum trăiau romanii*, București, 1965, p. 39.

¹⁷ Radu și Ecaterina Vulpe, *Dacia*, III—IV, 1935, fig. 115/2, 4, 7, 11, 15, p. 335; Radu Vulpe și colaboratorii, *SCIV*, II, 1951, 1, fig. 23/11, 12, p. 204.

¹⁸ Vasile Ursachi, *Carpica*, I, 1968, fig. 52/8, 9 și p. 177 unde sînt considerate impropriu virfuri de săgeată; V. Căpitanu, V. Ursachi, *Carpica*, II, 1969, p. 124; Ioan Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, fig. 66/15, 21, 29, 30.

¹⁹ Vladimir Dumitrescu, *Hăbășești*, București, 1954, p. 487 și fig. 51/8, p. 482.

²⁰ Gh. Constantinescu, *Studii și comunicări*, I, Focșani, 1978, p. 27 (2 r. de sus).

²¹ Radu și Ecaterina Vulpe, *Dacia*, I, 1924, fig. 47/67, p. 218 și fig. 48/14, 15, p. 219.

²² Radu Vulpe, *Materiale*, V, 1959, p. 346, fig. 11/1; Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, fig. 66/32; Al. Vulpe, Marieta Gheorghită, *Șantierul arheologic Popești...*, Muzeul Național, Biblioteca Muzeologică, III, 1979, p. 95 și pl. II/6.

²³ George Trohani și Done Șerbănescu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 284.

²⁴ V. Sîrbu, Fl. Anastasiu, *Materiale*, A XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 212, 217 și pl. II, 2/e, p. 211 (datate în secolele II—I i.e.n.).

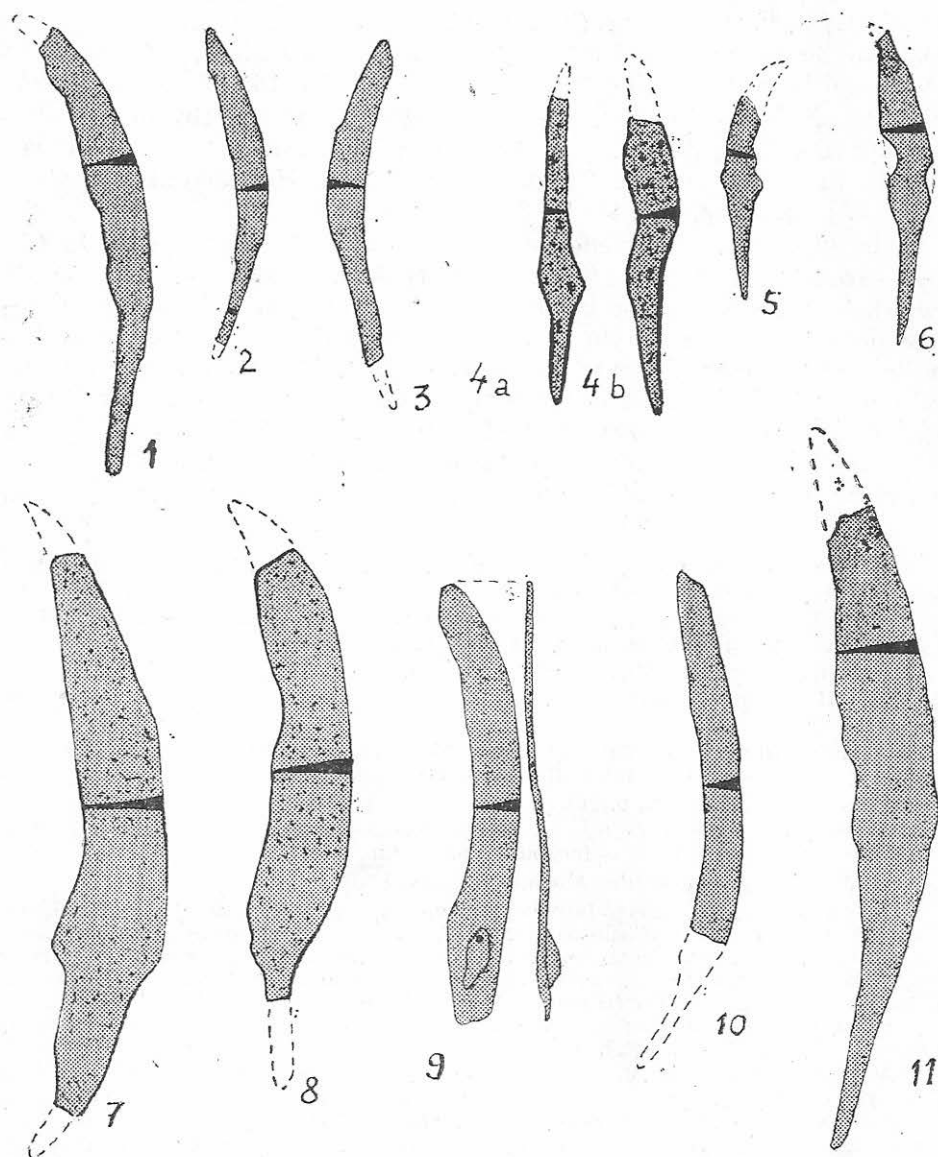

Fig. 3. Cuțite și cuțitase curbe geto-dacice, folosite pentru îngrijirea viței de vie și recoltarea strugurilor, din secolele IV î.e.n.—I e.n. 1—3. Zimnicea (lg. : 1 = 14 cm ; 2 = 10 cm ; 3, partea păstrată = 10 cm) ; 4a, 4b. Dănești-Vaslui „La Meri“ (f. dim.) ; 5, 6. Cîndești-Vrancea ; 7, 8. Berindia-Bihor (lg. : 7 = 9,8 cm ; 8—13 cm) ; 9—11. Bunești-Vaslui (lg. : 9 = 7 cm ; 10 = 6 cm ; partea păstrată ; 11 — 10 cm, partea păstrată).

III—I î.e.n.)²⁵ și Lacul Tei (din secolele II—I î.e.n.)²⁶, la Vlădiceasca pe Mostiștea²⁷, la Ocnița (jud. Dâmbovița)²⁸, Teiu (jud. Argeș)²⁹, în așezarea de la Socu-Bărbătești (jud. Gorj) în Oltenia³⁰, precum și în Dobrogea, la Albești³¹ (fig. 1/1, 2, 5, 6, 11, 12, 16, 18, 19; fig. 2/22, 24).

Pe teritoriul Transilvaniei cuțite curbe de același tip au fost descoperite în cetățile de la Grădiștea Muncelului, Costești, Bănița și Piatra Craivii, în așezarea de la Cimpuri-Surduc (jud. Hunedoara)³² și altele (fig. 1/13; fig. 2/1, 3, 7, 8, 12, 17, 21).

În vestul țării asemenea cuțite au apărut în așezarea de la Clit (jud. Arad)³³, la Berindia³⁴ și Tășad (jud. Bihor)³⁵ (fig. 3/7, 8; fig. 6/6, 7). Cuțite sau cuțitașe curbe au ieșit la iveală și în complexe funerare dacice, ca de exemplu într-un mormint de incinerare de la Popești-Leordeni (sec. I e.n.)³⁶, în complexul funerar de incinerare de la Conțești (jud. Argeș)³⁷ și în necropola de incinerare de la Porolissum (Moigrad)³⁸, datată în secolele II—I î.e.n. (fig. 1/3, 4, 14; fig. 2/13—16).

Cuțitașe curbe cu tăișul pe partea concavă se cunosc și în unele morminte de caracter celtic, descoperite la Dezmir, Aiud, Apahida ș.a.,

²⁵ Valeriu Leahu, CAB, 2, București, 1965, p. 59, fig. 37/2 și p. 66; Mioara Turcu, *Geto-dacii...*, p. 201 și pl. IV/8.

²⁶ D. V. Rosetti, în *Bucureștii de odinioară...*, pl. XXIV/9; pl. XXVI/4 și p. 29; Mioara Turcu, *Geto-dacii...*, p. 201 și pl. IV/7.

²⁷ George Trohani, Muzeul Național, Biblioteca Muzeologică, Cercetări arheologice, II, București, 1976, p. 94, fig. 4/7, 10 (așezarea datată în secolele II—I î.e.n.), p. 129.

²⁸ Mihai Diaconescu, Valentin Drob, *Materiale...*, A XIV-a sesiune..., p. 204 și fig. 9/b p. 207 (datate în secolele II—I î.e.n., *Ibidem*, p. 200).

²⁹ Ion Nania, *Museum*, p. 210.

³⁰ Petre Gherghe, *Materiale*, A XIII-a Sesiune anuală de rapoarte, Oradea, 1979, p. 98, fig. 12 (sec. I î.e.n. — începutul sec. II e.n., p. 92).

³¹ Material prezentat de Adrian Rădulescu (Constanța).

³² Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, pl. 66/4, 8, 9, 11, 12 (Grădiștea Muncelului), pl. 66/17, 24 (Costești), pl. 68/27, folosit și la tunderea pomilor (Cimpuri-Surduc); Octavian Floca, în *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, București, 1966, p. 30, fig. 11; în seria „Monumentelor patriei noastre”; I. Berciu în *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, București, 1966, fig. 23 și p. 49 și fig. 24 p. 50; Ion Berciu și Al. Popa, Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor, I, București, 1971, p. 282, fig. 13/12.

³³ Sever Dumitrașcu, *Vichodoslovensky Pravek*, Nitra, 1971, 2, fig. 11/5, 6 și p. 32—33; (așezarea fiind datată cu denari romani republicani în sec. II î.e.n. — I e.n.); Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, pl. 66/37.

³⁴ Sever Dumitrașcu, Ivan Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, pl. XXIII/1, 4, p. 95, ultimul fiind considerat scoabă, p. 66 (datate în sec. II—I î.e.n.).

³⁵ Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, pl. 66/38.

³⁶ D. V. Rosetti, în *Bucureștii de odinioară...*, pl. XXIV/9; pl. XXVI/4 și p. 29.

³⁷ Alexandru Vulpe și Eugenia Popescu, *Traco-dacica*, I, București, 1976, p. 220, fig. 4/39—43, 45—46 (datate în secolele II—I î.e.n., circa 150 î.e.n., epoca lui Augustus), p. 222.

³⁸ M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, *Materiale*, VII, 1961, fig. 9/6, 7, p. 368.

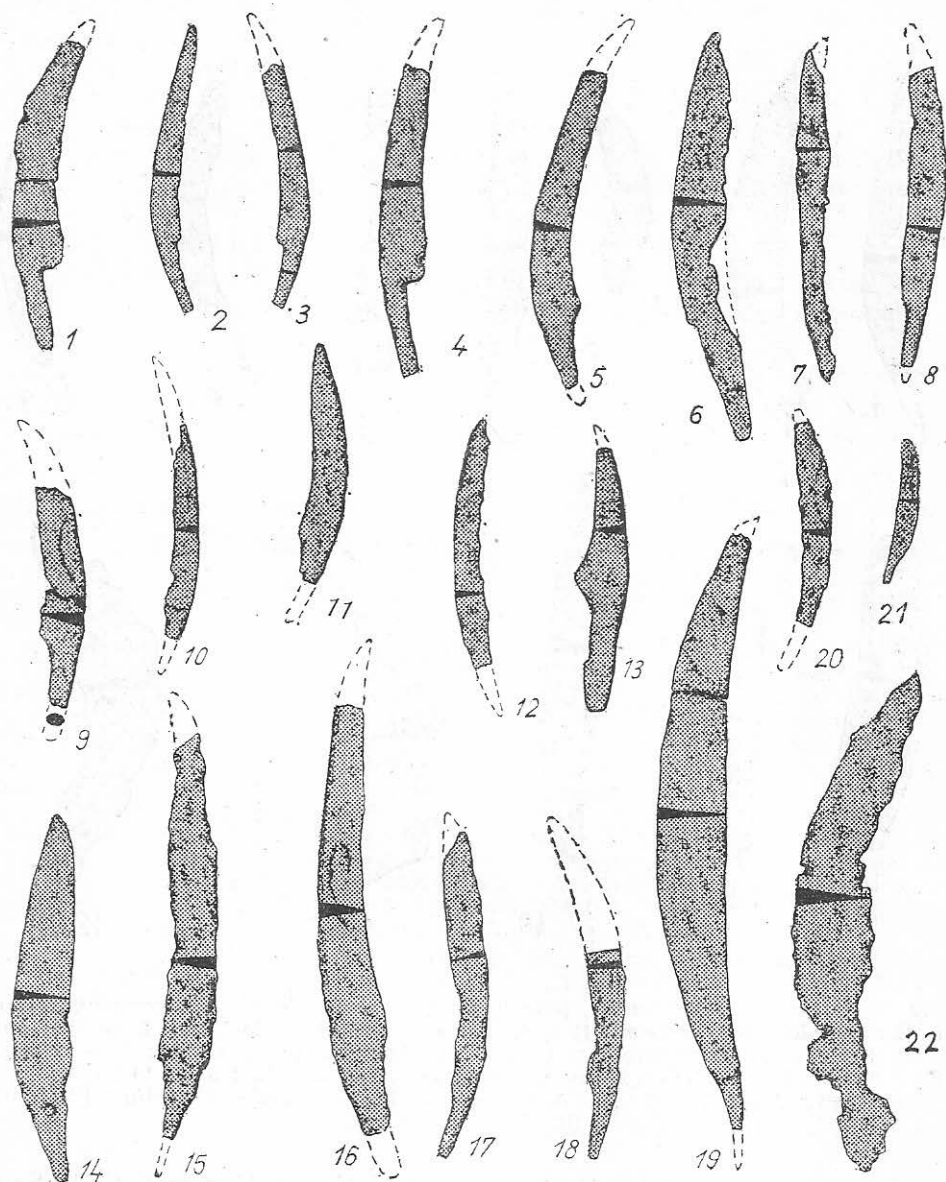

Fig. 4. Cuțite-cosor și cuțite curbe din complexe traco-illirice (1—8, 10, 14, 21) și traco-getice (9, 11—13, 15—20, 22) din secolele VI—III î.e.n., folosite la îngrijirea viței de vie și la recoltarea strugurilor. 1—5, 14. Ferigele-Argeș (lg. : 1 = 11,8 cm partea păstrată ; 4 = 8,4 cm ; 2, 3, 5 = 12 cm ; 14 = 14 cm) ; 6. Corni-Huși. f(dim.) ; 7, 12, 15, 17, 20. Gogoșu (lg. : 7 = 21 cm 12 = 14,2 cm ; 15 = 14 cm ; partea păstrată ; 17 = 13,7 cm ; 20 = 12 cm) ; 8, 10. Balta Verde, (lg. : 8 = 12,8 cm ; 10 = 16,4 cm) ; 11. Enisala ; 13, 22. Slobozia, or. Gheorghe Gheorghiu-Dej ; 9, 16. Cernavodă (lg. : 9 = 6 cm, partea păstrată, 16 = 12,2 cm partea păstrată) ; 18. Ieșalnița ; 19. Telița (lg. : 23 cm) ; 21. Ciucurova.

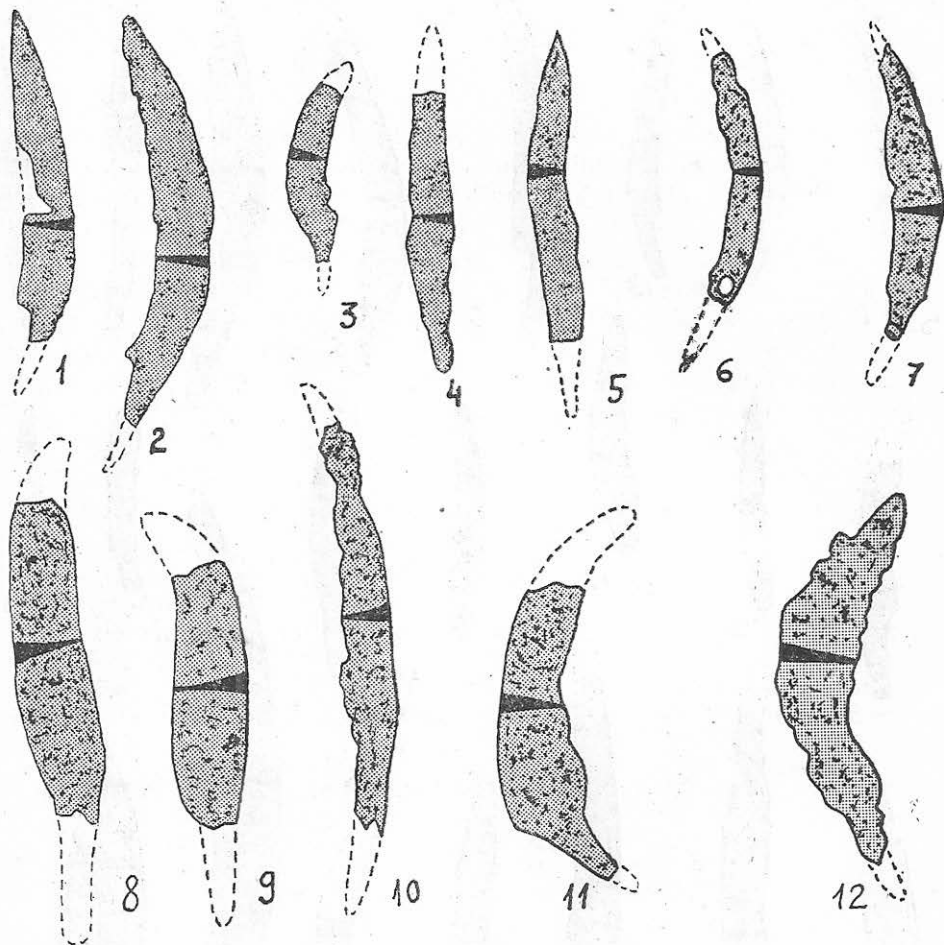

Fig. 5. Cuțite și cuțitase curbe, pentru îngrijirea viței de vie din complexe dacoceltice (secolele III—II î.e.n.). 1, 2, 4. Ciumești (lg.: 1 = 13,7 cm; 2 = 11,1 cm; 4 = 8,1 cm, partea păstrată); 3, 8, 9, 11. Apahida (lg. păstrată: 3 = 7 cm; 8 = 8 cm; 9 = 10 cm; 11 = 9,2 cm); 5—7. Dezmir (lg.: 5 = 14,5 cm; 6 = 15,9 cm; 7 = 17 cm); 10. Aiud (lg.: = 18 cm, partea păstrată); 12. Balsa (R.P.U., lg. = 12 cm).

precum și în așezarea considerată celtică de la Ciumești (jud. Satu Mare)³⁹ (fig. 5).

Cuțitele de diferite dimensiuni, descrise mai sus, având spinarea curbă, cu tăișul pe partea concavă, au evoluat după părerea noastră

³⁹ I. H. Crișan, A.M.N., I, Cluj, 1968, p. 98, 104—107 și pl. II/7 și pl. III/18, 22, 23, p. 110; Marton Roska, *Repertorium*, Cluj, 1942, fig. 227/3 (Aiud, p. 190); Kovács István, Dolg, Cluj, 1911, p. 34—36 și rez. fr. p. 65; Vlad Zirra, Dacia, NS,

din cuțite avînd formă asemănătoare, cunoscute în mediul geto-illiric în necropolele tumulare de la Balta Verde (a doua jumătate a secolului al VII-lea — secolul V î.e.n.) și Gogoșu (secolele VI—V î.e.n.)⁴⁰ și în mediu geto-tracic, în necropola tumulară de la Ferigile (secolele VI—V î.e.n.)⁴¹, Ieșalnița (în prima jumătate a secolului al V-lea î.e.n.)⁴², Slobozia, Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej (sec. V—IV î.e.n.)⁴³; Corni-Huși (sec. IV—III î.e.n.), Bunești-Vaslui (sec. IV—II î.e.n.)⁴⁴; Cernavodă (sec. V î.e.n.)⁴⁵; Enisala (sec. IV î.e.n.) și Ciucurova (sec. IV î.e.n.)⁴⁶; Zimnicea (sec. IV—III î.e.n.)⁴⁷ ș.a. (fig. 3/1—3, 9—11; fig. 4).

Concomitent cu cuțitele curbe, amintite mai sus, erau folosite pentru întreținerea viței de vie și la recoltatul strugurilor și cosoarele propriu-zise.

Două cosoare din fier, pînă acum cele mai vechi, avînd forma unor cuțite cu vîrfurile ușor curbate și cu spin pentru fixarea cozii, au fost descoperite în așezarea din secolele IV—III î.e.n. (fig. 7/3, 6), de la

XX, 1976, fig. 5. Mormîntul 5, nr. 5, 6 și probabil 7, p. 134; fig. 7, Mormîntul 13/4; Idem, St. Com. Satu Mare, 1972, fig. 6/7, p. 162. Un cuțit curb similar a fost descoperit și la Balsa comitatul Szabolcs în nord-vestul R.P.U. cf. Márton Roska, Mare, Dolg. Cluj, VI, 1915, p. 24 și fig. 7/1, p. 25 și rez. fr. p. 46; VI. Zirra, St. Com. Satu Mare, IV, 1980, pl. VII/15, 17, 18, 19; pl. X/6 și LII/15; pl. XII/2 și LII/17; XIV/6 și LII/18 și p. 45, 47 și 49.

Aceste cuțite curbe nu apar în Europa centrală, cf. Jan Filip, *Keltové ve Střední Evropě*, Praga, 1956, pl. XX—CXXVIII. De asemenea, nu apar nici în unele complexe celtice de la noi, cf. K. Horedt, *Dacia*, IX—X, 1945, p. 189—200. De aceea noi credem că prezența lor în complexe de caracter celtic poate fi explicată, fie prin contactul dintre celți și daci în secolele III—II î.e.n., fie prin prezența în cadrul acestor complexe celtice a unui anumit procent de autohtoni daci.

⁴⁰ D. Berciu, Eugen Comșa, *Materiale*, II, 1956, p. 352, fig. 81/15 (Balta Verde, Movila nr. XVI, mormîntul nr. 3); p. 370, fig. 100/6 (Balta Verde, Movila nr. XXI, mormîntul nr. 1); p. 412, fig. 137/6 (Gogoșu, Movila nr. II, mormîntul nr. 1); p. 421, fig. 145/6 (Gogoșu, Movila XXVI, nr. 1); p. 430, fig. 155/7 (Gogoșu, Movila nr. XXXIII, nr. 1); p. 441, fig. 165/3 (Gogoșu, Movila nr. XLVI, nr. 3); p. 442, fig. 167/5 (Gogoșu, Movila nr. XLVII, nr. 3); p. 454, fig. 182/5,6,11.

⁴¹ Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București, 1967, pl. XVII/2 (Tumulul 60), 3 (Tumulul nr. 130), 11 (Tumulul 9), 12 (Tumulul 72), 14 (Tumulul 4), 15 (Tumulul 78), 16 (Tumulul 26).

⁴² Marin Nica, *Historica*, III, 1974, p. 30 și 41, precum și fig. 15/2, p. 27 și 16/4 p. 28.

⁴³ C. Buzdugan, *Carpica*, I, Bacău, 1968, p. 85, fig. 6/5, 6.

⁴⁴ Silvia Teodor, *Traco-dacica*, II, București, 1981, p. 186 și fig. 34/1, p. 187; Violeta Veturia Bazargiuc, *Contribuții la cunoașterea civilizației dacice în lumina ultimelor cercetări de la Bunești, județul Vaslui*, comunicare ținută la Sesiunea științifică a Muzeului din Tirgoviște, 1980 (2 cuțite curbe, unul cu plăsea de os, descoperite în locuințele nr. 5 și nr. 8); Idem, *Museum*, 1980, p. 223 și pl. III, p. 227; Idem, *AMM*, II, Vaslui, 1980, p. 62—63.

⁴⁵ D. Berciu, *Materiale*, IV, 1957, p. 288, fig. 11/1, 2 și p. 289, fig. 14/1, 2.

⁴⁶ Gavrilă Simeon, *Traco-dacica*, I, 1976, p. 154, fig. 7/2; p. 160, fig. 10/5, p. 147—148.

⁴⁷ A. D. Alexandrescu, *Dacia*, NS, XXIV, 1980, p. 21, 40 și pl. 107, fig. 59/1, 8, 16.

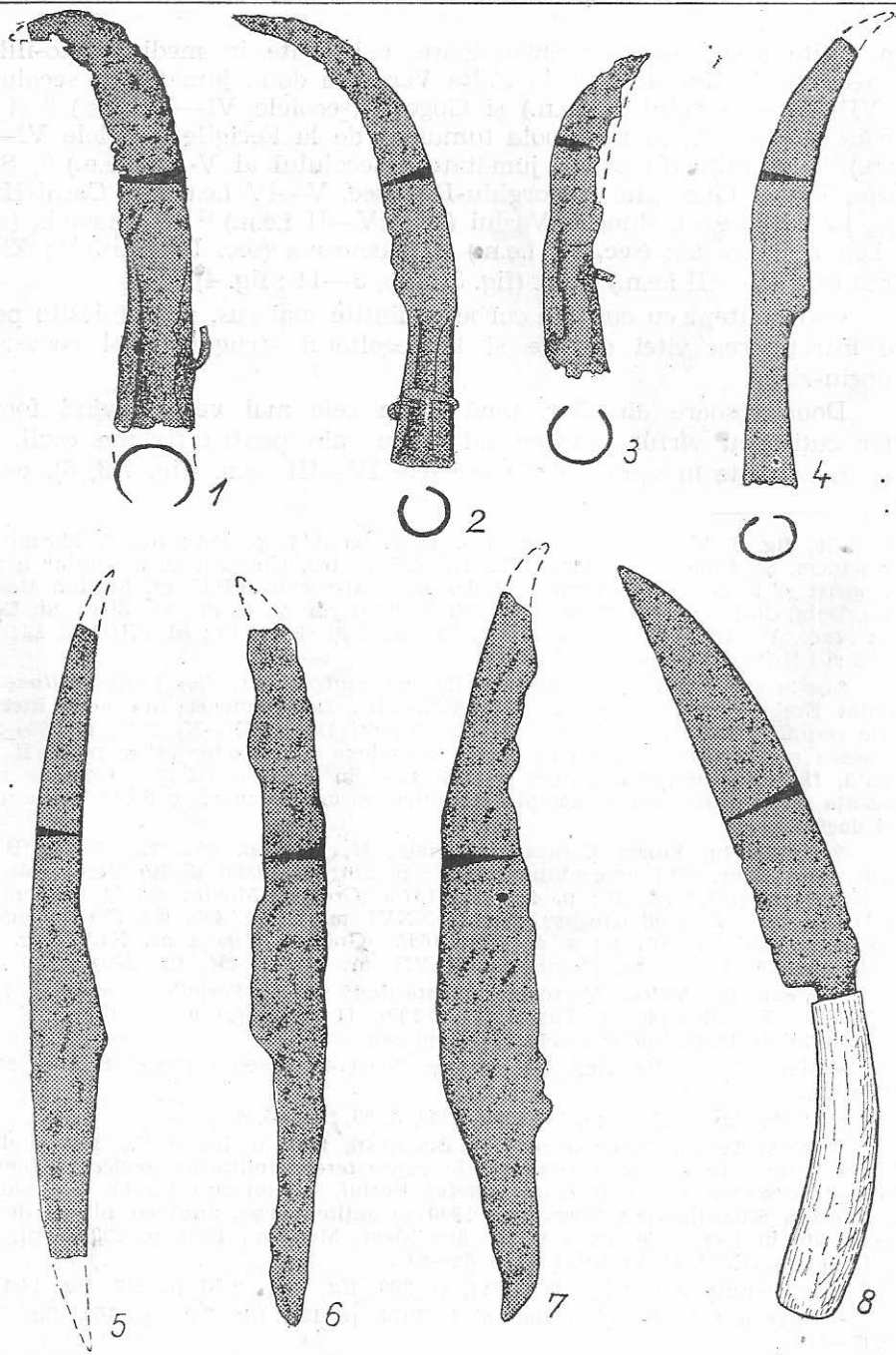

Fig. 6. Cosoare și cuțite-cosoare geto-dacice din secolele III î.e.n.—I e.n., folosite pentru îngrijirea viței de vie. 1—3. București-Cățelu Nou (înălțimea: 1 = 12 cm; 2 = 24,4 cm; 3 = 9,7 cm); 4. Grădiștea Muncelului; 5. București-Lacul Tei; 6, 7. Clit-Bihor (lg.: 6 = 13 cm; 7 = 13 cm, partea păstrată); 8. Bitca Doamnei (lângă Piatra Neamț).

Corni-Huși (jud. Vaslui)⁴⁸. Un cosor de vie e amintit și în așezarea dacică de la Teiu (jud. Argeș), datată în secolele III—I î.e.n.⁴⁹.

Un cosor de o formă foarte apropiată cu cele de la Corni-Huși a fost descoperit în așezarea getică fortificată de la Popești-Novaci (jud. Giurgiu), care însă se datează mai târziu, în secolele II—I î.e.n. (fig. 7/8), iar alte două cosoare similare, din aceeași vreme, provin din așezarea de la Cătunu-Viișoara (jud. Dimbovița)⁵⁰.

În așezarea getică de la Cățelu-Nou (localitate înglobată în partea de sud a orașului București) au ieșit la iveală trei cosoare datate în secolele III—I î.e.n., avînd în loc de spin un tub neînchis complet, în care era fixată coada cu unul sau două cuie⁵¹ (fig. 6/1—3).

Un cosor cu tub de înmănușare pentru fixarea cozii datînd din secolul I e.n., a fost descoperit și la Grădiștea Muncelului într-un depozit de unelte din casa-atelier de pe terasa VIII (fig. 6/4), iar altul la Costești⁵² (fig. 8/1).

În aceeași casă-atelier de pe terasa VIII a apărut și un cosor mai perfecționat, cu lama destul de lată, încovoiat la vîrf. Unealta fusese fixată în mîner cu un spin⁵³ (fig. 8/14). Un cosor similar a mai fost descoperit la Căpilna⁵⁴ (fig. 8/12).

Tot de la Grădiștea Muncelului mai provin încă șase exemplare cu vîrfurile mai puțin încovoiat⁵⁵, iar un exemplar din casa-atelier de pe terasa nr. VIII are tăișul în forma unui unghi drept rotunjit⁵⁶ (fig. 8/3, 9—11).

Alte trei cosoare se cunosc din descoperiri mai vechi. Unul provine de la Proștea Mică (jud. Alba), al doilea de la Ormeniș (jud. Brașov), iar al treilea a fost găsit în împrejurimile Sibiului⁵⁷. Alte

⁴⁸ S. Teodor, V., Bazargiuc, AMM, I, 1979, p. 60, fig. 1; Violeta Veturia Bazargiuc, Museum, 1980, p. 222 și pl. II, p. 226; Silvia Teodor, Traco-dacica, II, 1981, p. 186 și fig. 31/2, 4, p. 187.

⁴⁹ Ion Nania, *op. cit.*, p. 211.

⁵⁰ Radu Vulpe, Materiale, V, 1959, p. 342 și fig. 11/1, p. 346.

Cele două cosoare de la Cătunu-Viișoara, datate în secolele II—I î.e.n., se află în colecțiile Muzeului din Tîrgoviște și provin din săpăturile Corneliei Stoica, căreia îi mulțumim pentru informațiile obținute și pe această cale. Pentru rezultatele săpăturilor și datarea complexelor de la Cătunu, cf. Cornelia Stoica, Materiale, ... A XIV-a sesiune, p. 195—199.

⁵¹ Valeriu Leahu, *op. cit.*, p. 59, fig. 37/1 și p. 60, fig. 38/4; Idem, CAB, 1, 1963, p. 36, fig. 21/2. Un exemplar similar a fost reprodus și de Ion Glodariu și Eugen Iarosłavschi, *op. cit.*, fig. 66/3 de la Popești; Mioara Turcu, *op. cit.*, pl. IV/1,2.

⁵² C. Daicoviciu și colab., SCIV, III, 1952, p. 299—301 și 302, fig. 24. I. Glodariu și Eugen Iarosłavschi, *op. cit.*, p. 164 și fig. 72/3 (Costești).

⁵³ C. Daicoviciu și colab., Materiale, II, 1959, p. 300 (fig. 20); Ion Glodariu și Eugen Iarosłavschi, *op. cit.*, p. 164 și fig. 72/2.

⁵⁴ M. Macrea și I. Berciu, Dacia, NS, IX, 1965, p. 228 și fig. 31 p. 229.

⁵⁵ Ion Glodariu și Eugen Iarosłavschi, *op. cit.*, fig. 66/2, 5, 19, 22, fig. 72/1, 5.

⁵⁶ C. Daicoviciu și colab., Materiale, V, 1959, p. 300, fig. 21.

⁵⁷ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 493, fig. 337.

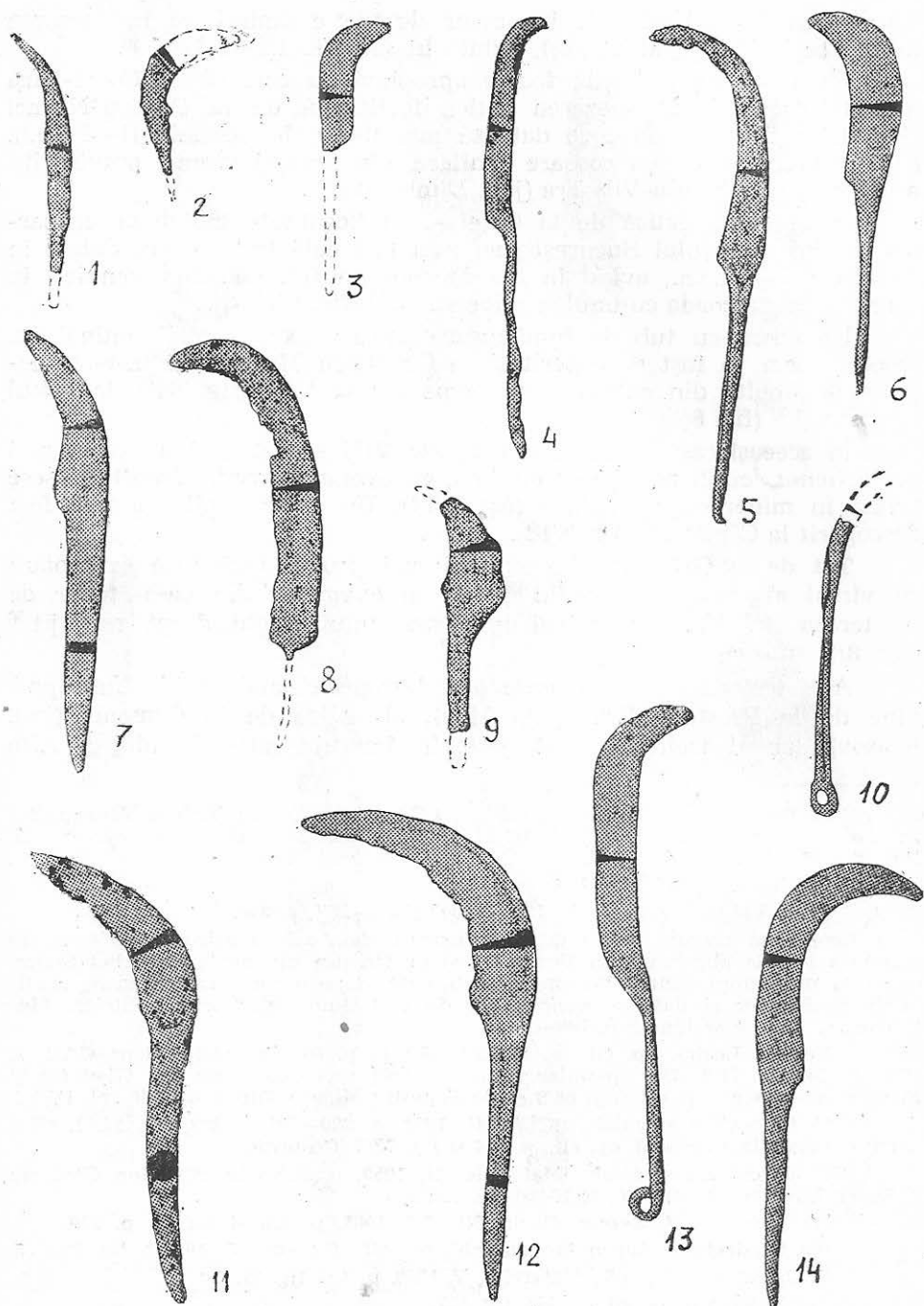

Fig. 7. Cosoare de vie folosite de geto-daci în secolele II î.e.n.—I e.n. 1, 2, 9. Poiana-Tecuci (înălțimea : 1 = 15 cm ; 2 și 9 = 9 cm) ; 3, 6. Corni-Huși (3 = înălțimea aprox. 6, 7 cm ; 6 = înălțimea 19,5 cm) ; 4. Cîndești-Vrancea ; 5. Căscioarele Cătălui, jud. Călărași (înălț. = 21,5 cm) ; 7. Vlădiceasca, jud. Călărași (înălț. = 12,5 cm) ; 8, 10. Popești-Novaci, jud. Giurgiu (8 = fără dim. ; 10 înălțimea păstrată = 22,5 cm) ; 11, 12. Lozna-Botoșani (înălț. aprox. 11 = 12 cm ; 12 = 14,2 cm) ; 13. Tăvădărești-Bacău (înălț. = 8 cm) ; 14. Ocnîța-Vilcea (Buridava dacică).

cosoare dacice sînt amintite în colecțiile Muzeului din Alba-Iulia⁵⁸ (fig. 8/6—8 ; fig. 9).

În Moldova două cosoare cu spin pentru fixarea cozii și vîrfului puțin încovoiat, folosite mai ales pentru recoltat strugurii, au fost descoperite în depozitul de unelte de la Lozna⁵⁹ (fig. 7/11, 12).

După cosoare au apărut în așezarea dacică de la Cîndești (jud. Vrancea),⁶⁰ aflată pe malul rîului Rîmna (fig. 7/4), iar alte exemplare sînt amintite la Răcătău (jud. Bacău)⁶¹.

În regiunile de la sud de Carpați, cosoare de diferite tipuri și dimensiuni, au fost descoperite în așezările dacice de la Vlădiceasca, pe Mostiștea (fig. 7/7), de la Cătălui-Căscioarele (fig. 7/5), Radovanu (jud. Călărași)⁶² și Ocnîța (jud. Vilcea)⁶³ (fig. 7/14).

O unealtă cu lama semicirculară avînd tăișul pe partea concavă, de forma unei seceri de dimensiuni mai mici, a fost descoperită în cetatea dacică de la Piatra Roșie din Munții Orăștiei (fig. 8/5)⁶⁴.

O altă unealtă cu lama arcuită, de asemenea cu tăișul pe partea concavă, avînd mînerul din fier, provine din cetatea dacică de la Tilișca⁶⁵ (fig. 8/4). Unealta a îndeplinit funcția de cosor, și a servit, foarte probabil, atît pentru îngrijirea viței de vie cît și a pomilor fructiferi.

⁵⁸ Nicolae Al. Mironescu, *Cu privire la istoricul viticulturii...*, p. 490, nota 2 ; Al. Mironescu, Paul Petrescu, Cibinium, Sibiu, 1966, p. 62—66. Două cosoare tipic dacice sînt reproduse ca fiind de la Cotnari de I. C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii...*, fig. 12, p. 27 ; apoi Idem, *Activit tes agricole...*, fig. 7, p. 19 și fig. 21, p. 58, unde acestea figurează ca provenind de la Alba-Iulia și sînt considerate daco-romane. În realitate credem că e vorba de cosoarele dacice amintite de N. Al. Mironescu mai sus.

⁵⁹ Silvia Teodor, *Inv. Arch.*, XI, București, 1977, pl. 7, 1 h ; Idem, *Dacia*, NS, XXIV, 1980, p. 136, fig. 3/1, 5 (sec. II — începutul sec. I î.e.n.), p. 150.

⁶⁰ Gh. Constantinescu, *op. cit.*, p. 27.

Trebuie să menționăm faptul că în zona Cotnari-Iași, o serie de cosoare actuale fără secure au păstrat o formă aproape identică cu a cosoarelor dacice.

⁶¹ Viorel Căpitanu, *op. cit.*, p. 139 (datele din secolele I î.e.n. — I e.n.).

⁶² George Trohani, Muzeul Național, Biblioteca muzeologică, Cercetări arheologice, II, București, 1976, p. 94, fig. 4/12, 13 ; Gheorghe Cantacuzino și George Trohani, Muzeul Național, Biblioteca Muzeologică, Cercetări arheologice, III, București, 1979, p. 279, fig. 10/15 ; Gh. Trohani, Done Șerbănescu, *op. cit.*, p. 284 ; Done Șerbănescu, *MI*, XV, 4 (169), 1981, p. 39.

⁶³ Dumitru Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, p. 44 și fig. 35/14, datat la sfîrșitul sec. I î.e.n., descoperit într-un depozit.

⁶⁴ C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954, p. 79 și pl. VII/15.

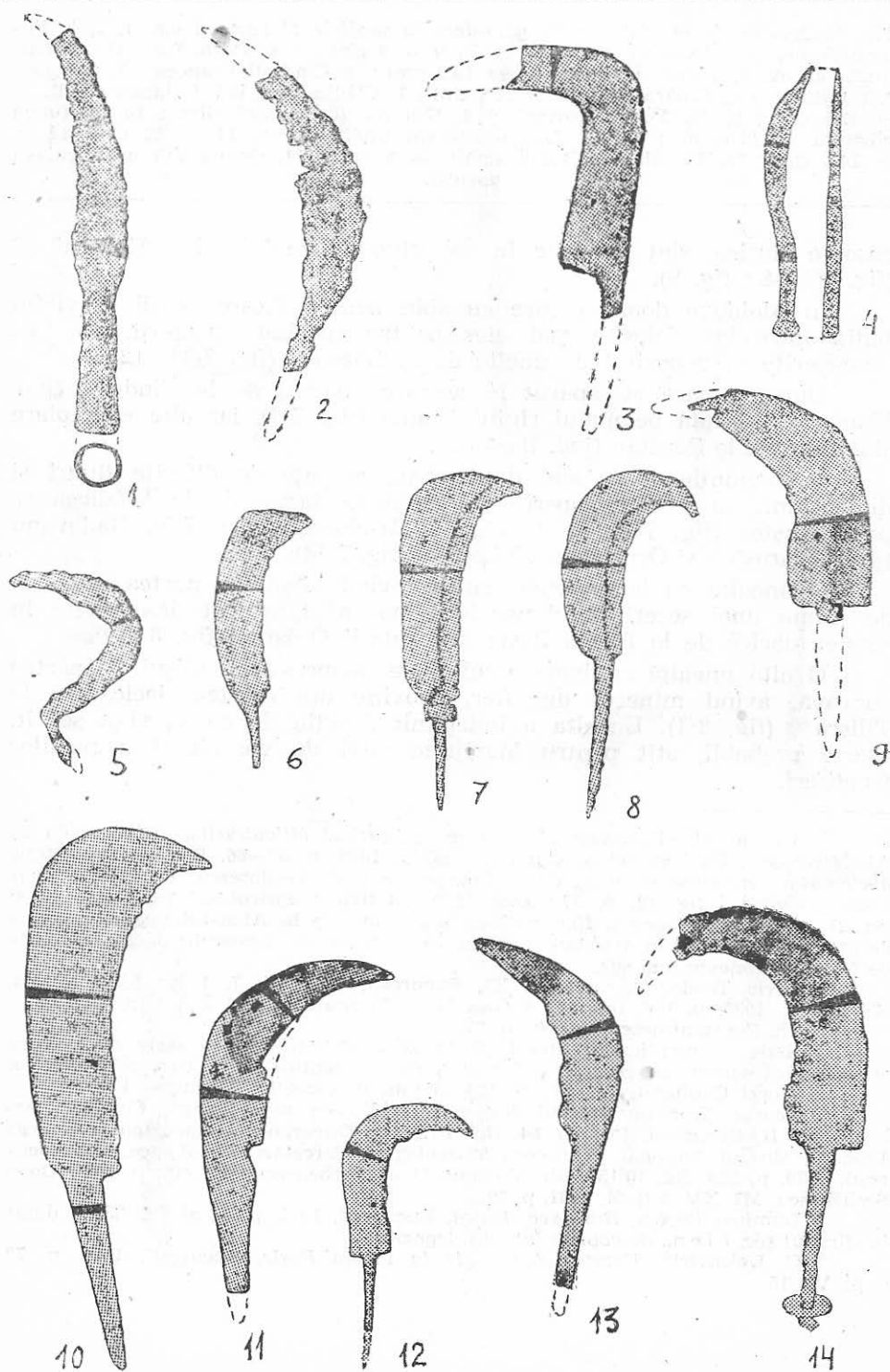

Fig. 8. Cosoare dacice din secolele I î.e.n.—I e.n. 1. Costești (cetatea dacică, înălț. = 27 cm, partea păstrată); 2. Grădiștea Muncelului „Rudele“ (înălț. = 11,13 cm, partea păstrată); 3, 9, 10, 11, 13, 14. Grădiștea Muncelului, cetatea dacică (3 f. dim.; restul înălțimea: 9 = 17 cm, partea păstrată; 10 = 35 cm; 11, 13 = 11,5 cm; 14 = 30 cm); 4. Tilișca (înălț. = 18,5 cm); 5. Piatra Roșie, cetatea dacică; 6. Ormeniș pe Tirnava Mare, jud. Brașov (înălț. = 29 cm); 7. Proștea Mică, jud. Alba (înălț. = 32 cm); 8. Împrejurimile Sibiului (înălț. = 39 cm); 12. Căpilna, cetatea dacică (f. dim.).

La Poiana-Tecuci s-au descoperit și cosoare în miniatură, datînd din secolele I î.e.n. — I e.n. Primul, avînd o lungime de aproximativ 9 cm, are lama de circa 6 cm, fină și curbată ca o seceră (în miniatură). Partea care se fixa în coadă pare a fi fost rotunjită⁶⁵ (fig. 7/2). Al doilea are un spin destul de lung pentru fixarea cozii (lungimea sa totală pare a fi de circa 9 cm), iar lama sa, care măsoară numai 4 cm în lungime, are forma unui cuțitaș mai lat la bază și cu vârful încovoiat, tăișul fiind pe partea concavă (fig. 7/9)⁶⁷. În sfîrșit, credem că tot în seria cosoarelor miniaturale mai poate fi inclus un exemplar a cărui lungime nu depășește pe cea a unui cuțit obișnuit (circa 15 cm), avînd spin pentru fixarea cozii. Lama sa îngustă care măsoară în lungime doar 6—7 cm are forma unui cuțit cu vârful curbat, avînd tăișul pe partea interioară a curburii⁶⁶ (fig. 7/1), precum și un exemplar (fig. 7/13) de la Tăvădărești, com. Dealul Morii, jud. Bacău. lung de 8 cm, din secolele I—II e.n.⁵⁷.

Credem de asemenea că un fierăstrău cu un miner ornamentat prin incizie, al cărui capăt se termină într-un inel⁵⁸, pe lîngă tunderea crengilor pomilor fructiferi pentru a le mări capacitatea de rodire, era folosit și la îngrijirea viței de vie⁶⁹ (fig. 9/4).

Pentru săparea terenului unde se planta vița de vie sau pentru întreprinderea terenului în jurul butucilor de viță erau folosite săpoaie, uneori de dimensiuni destul de mari, tirnăcoape sau chiar săpăligi întrebuințate deopotrivă și în grădinarit⁷⁰.

⁶⁵ Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, fig. 66/1.

⁶⁶ Radu și Ecaterina Vulpe, *Dacia*, III—IV, 1935, p. 335, fig. 115/9, a fost considerat impropriu brici, p. 334; *ibidem*, p. 335, fig. 115/13. Acest cosor în miniatură a fost considerat un instrument folosit în chirurgie; *ibidem*, p. 335, fig. 115/31.

⁶⁷ Viorel Căpitanu, Ioan Mitrea, Vasile Uraschi, *Expoziția „Civilizația traco-dacică și continuitatea ei în epoca formării poporului român în lumina cercetărilor arheologice din bazinul Siretului Mijlociu*, Bacău, 1930, p. 57, nr. 508 și fig. 508.

⁶⁸ Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, fig. 46/4 și p. 157.

⁶⁹ În legătură cu întrebuințarea acestui tip de fierăstrău cf. Maria Comșa, *Date privind pomicultura pe teritoriul României în mileniul I al e.n.*, „comunicare ținută la Tg. Jiu, aug. 1979. Pentru analogii cf. I. C. Teodorescu, *Vița de vie și vinul*, p. 280, fig. 58 a 3; Nicolae Al. Mironescu, P. Petrescu, *op. cit.*, p. 63, pl. I B, 6.

⁷⁰ Pentru uneltele dacice folosite la săpat (unele și la săparea terenului pe care se planta sau se afla vița de vie) cf. Maria Comșa, *Pontica*, 12, 1931, p. 133 și fig. 3/5—6, p. 168; fig. 6/7, p. 174.

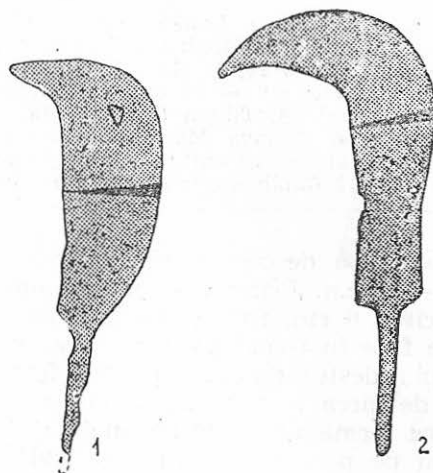

Fig. 9 Cosoare de vie dacice (?) din împrejurimile orașului Apulum (Alba Iulia) (nr. 1 pare a avea pe el un semn de meșter în formă de triunghi = litera gr. delta).

Chitonagul și sădila, surprinse doar etnografic, sînt unelte primitive de lemn, primul cu partea superioară dreaptă, iar a doua arcuită, ambele avînd în partea inferioară un țărăș ascuțit⁷¹, întrebuințate la plantatul viței, de vie sau al aracilor de vie. Ele au existat încă din timpuri străvechi, fiind folosite fără îndoială și de daci (fig. 10).

O atenție deosebită merită un tip de unealtă dublă, anume pe o parte avînd o săpăligă, iar pe partea opusă secure, separate între ele de gaura în care se fixa coada. Unealta era folosită în special pentru întreținerea viței de vie, cu securea tăindu-se ramurile mai groase de la baza butucilor de vie, iar cu săpăliga se săpa terenul din jur (fig. 11/5). De asemenea cîteva săpăligi-securi au fost descoperite la Grădiștea-Muncelului⁷² (fig. 11/1—3, 6).

Preocupările privind cultivarea viței de vie sînt reflectate și prin reproducerea frunzei de viță de vie pe ceramica dacică pictată de lux, descoperită la Grădiștea Muncelului⁷³. Tot de la Grădiștea Muncelului provine și o balama a cărei parte de fixare pe lemn are forma unei frunze de viță de vie redată stilizat⁷⁴.

⁷¹ *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), București, 1980, vocea *chitonag* și fig. „Unelte agricole tradiționale românești”, 5, p. 995; *Dicționarul limbii române moderne* (DLRM), București, 1958, p. 142; Gh. Bodor, Melania Oștap, Victoria Semendeaev, Museum, 1980, p. 470 și fig. a și b.

⁷² Ion Glodariu și Eugen Iaroslavschi. *op. cit.*, fig. 45/2—4 și p. 157 (considerate impropriu tesle; pentru analogii cf. la I. C. Teodorescu, *Vița de vie și vinul...*, p. 280, fig. 58 a 1, 2); fig. 52/6, 7, 10, 11, 14, 15 (considerate topoare de piatră); fig. 72/12; C. Daicoviciu și colab., SCIV, IV, 1—2, 1953, fig. 35, după p. 182.

⁷⁴ Ion Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *op. cit.*, p. 161 și fig. 63/5.

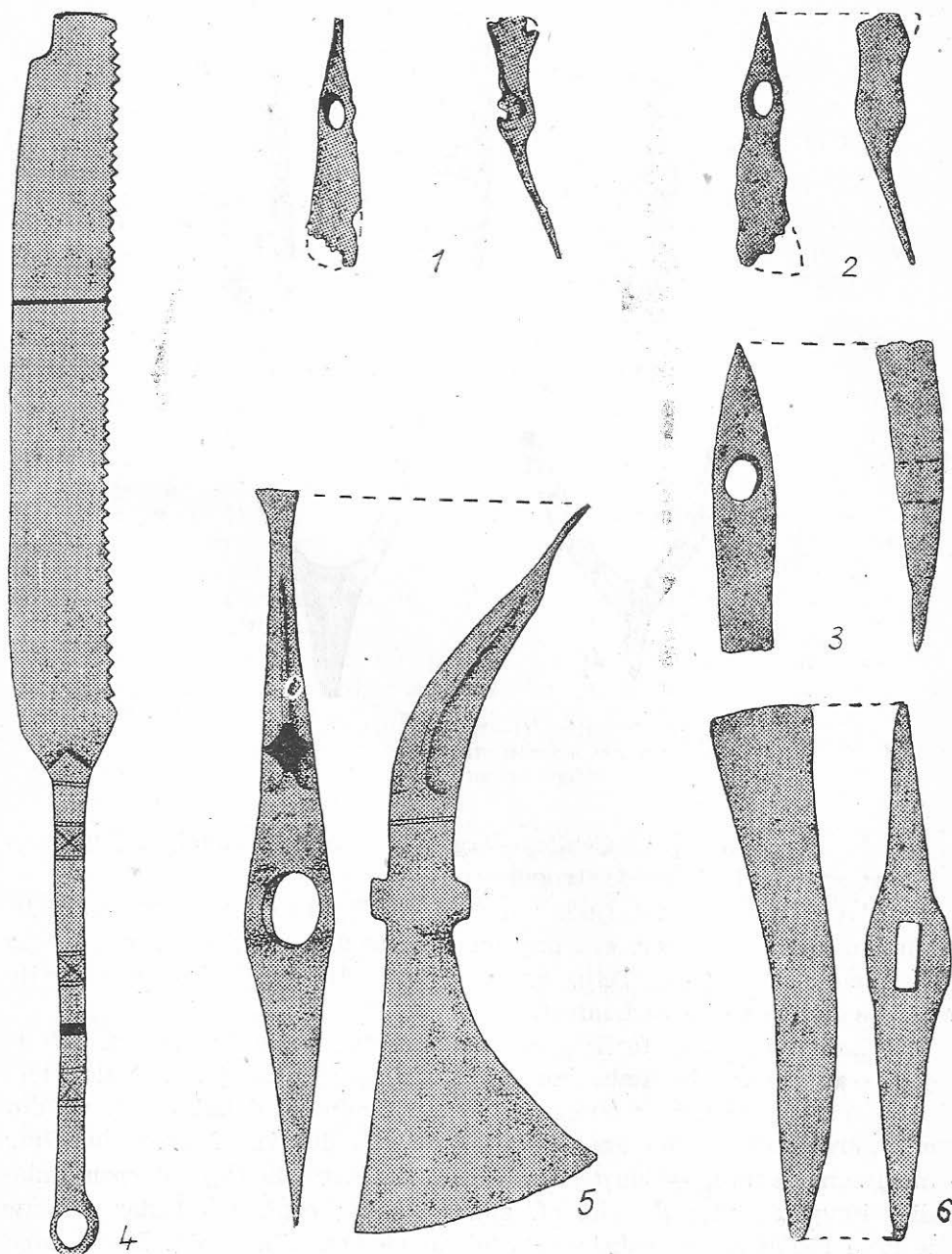

Fig. 11. Fierăstrău, săpăligi-securi și tirnăcoape-securi folosite la săparea și îngrijirea viței de vie, descoperite în preajma cetății dacice de la Grădiștea Muncelului. (lungimea aprox. : 1,2 = 15 cm ; 3 = 18 cm ; 4 = 70 cm ; 5 = 44,6 cm ; 6 = 33 cm).

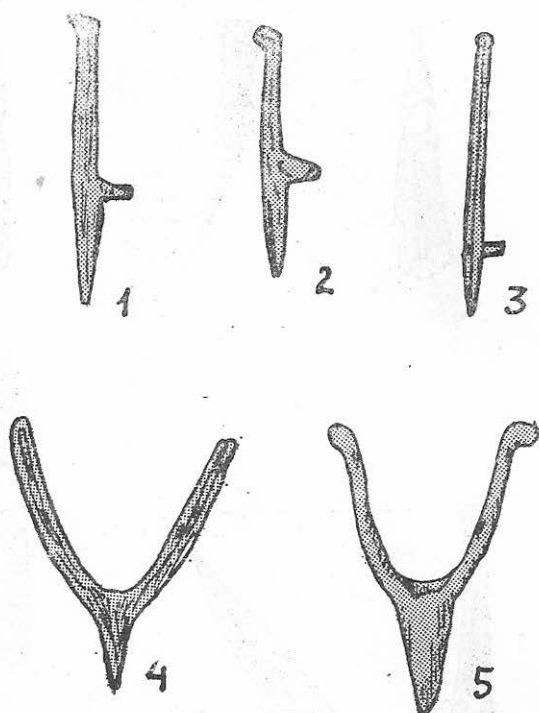

Fig. 10. Chitonage (1—3) și sădile (4, 5) actuale din lemn (de origine străveche) folosite pentru înfigerea parilor de vie.

În așezarea de la Cetățeni-Argeș o ștampidă anepigrafă pare a reprezenta un ciorchine de strugure ⁷⁵.

La Popești-Novaci (jud. Giurgiu), în lipitura unei vetre, aparținând nivelului superior, era imprimată o frunză de viță de vie, iar în așezarea dacică de la Teiu, în sudul jud. Argeș, au fost descoperite coarde de viță de vie carbonizate ⁷⁶.

Existența viticulturii e dovedită și de datele lingvistice. De la daci s-au păstrat în limba română cuvintele: butuc (de viță de vie); butaș (care după noi ar putea deriva din diminutivul butucaș și nu din maghiarul bujtás); *bucium* (= butuc de viță de vie, cf. arom *bucium*; meglerom *bucium* = *buștean*); *butură* (de viță de vie); *curpen* (mlădiță lungă de viță de vie, cf. alb. *kurpen*); *copil* (= lăstar sălbatic ieșit la rădăcina sau subsioara viței de vie, cf. alb. *kopil*). De la *copil*

⁷⁵ Dinu V. Rosetti, SCIV, XI, 1960, 2, fig. 5/14, p. 397.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 397, Ion Nania, *op. cit.*, p. 210—211.

derivă verbul *a copili* și subst. *copilire*, ambele referindu-se la acțiunea prin care se rup sau se distrug lăstarele inutile ⁷⁷.

Tot de la daci ne-a rămas și numirea fructului viței de vie — *strugure*, reg. *strugur* ⁷⁸.

O problemă aparține ridică originea numirii uneltei folosită la îngrijirea viței de vie și la recoltarea strugurilor : *cosorul*. După noi, forma actuală a cosorului a trecut printr-o filieră fonetică slavă, fiind înrudit cu *cosa* (=coasă) și *kositi* (a cosi, a tăia). Această formă însă s-a suprapus peste un cuvânt mai vechi de origine autohtonă care are la bază un radical mai vechi i.e. * *ks* cu lărgiri **ks-es*, **en*; **ks-eu* — avînd sensul de a tăia, a rade, răzător, cuțit ⁷⁹.

La îngrijirea viței de vie și la recoltatul strugurilor a fost folosită foarte probabil și *custura*, care derivă din același radical ⁸⁰.

Există o serie de cuvinte legate de vița de vie și de struguri care au corespondente cuvinte similare ca formă și sens în l. neogreacă, cum sînt; *lăstar* < ngr. *lăstari*, de la care derivă verbul *a lăstări* (= a da lăstari, a suprima lăstarii de prisos), lăstărire (= acțiunea de a da lăstari sau de a suprima lăstarii de prisos); vlăstar < ngr. *vlăstari*; arac, reg. *harác*, *harág* (= par pt. vie) < ngr. *haraki*; mană (= ciupercă parazită care atacă vița de vie) < ngr. *manna*; aguridă (= struguri necopti, folosiți ptr. a acri ciorba) < ngr. *agurida*; stafidă < ngr. *stafidha* ⁸¹.

Cuvintele neogrecești menționate mai sus derivă fără îndoială din cuvinte grecești mai vechi, care încă din perioada greacă arhaică, clasică și helenistică a putut fi împrumutate și de daci, odată cu preluarea anumitor soiuri de viță de vie și a unor metode mai perfecționate de îngrijirea acestora.

⁷⁷ În Oltenia (mai precis în jud. Mehedinți) de la vița de vie verbul *a copili* s-a extins și în agricultură. Pînă nu demult acest verb era folosit în cazul în care o plantă (cu cîteva decenii în urmă porumbul) era curățat de rădăcinile care ieșeau la suprafața solului. Informații primite de la prof. D. Berciu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁷⁸ DRLM, București, 1958 și DEX, București, 1975, la vocile respective. În aceste dicționare *butuc*, *bucium*, *butură* sînt date cu etimologie necunoscută Unele completări în ceea ce privește moștenirea autohtonă aduce C. C. Giurescu, în *Istoricul podgoriei Odobeștilor...*, p. 14 și I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1958, p. 215; Idem, *Etnogeneza Românilor...*, București, 1981, p. 392—393.

După părerea lui I. I. Russu, *strugure*, *strugur*, care derivă din i.e. * *st(e)reu-g* (= țepăn, tulpină, lujer, *Ibidem*, p. 121 și 393), inițial a însemnat *viță de vie*, *viță*, *ramură*, *tulpină*, *fir*. Ulterior limitîndu-se a desemna doar fructul (ciorchițele sau boabele de struguri).

După noi, *strugure* a putut însemna, încă din vremuri străvechi, atît vița de vie cît și fructul Pt. ex. cf. *măr* (pomul) și *măr* (fructul) ș.a.

⁷⁹ I. I. Russu, *Etnogeneza Românilor...*, p. 303; Ion Nania, *op. cit.*, p. 216—217 derivă cuvîntul *cosor* din lat. *cos* (= cute tare și ascuțită) + *ora* (= margine, țarm, etc.); *costrei* din lat. *cos* + *tres* (= trei); *durbacă* din lat. *durus* + *baca* ș.a. Întrucît aceste etimologii nu țin cont de legile fonetice, conform cărora s-a dezvoltat l. română, nu le putem lua în considerare.

⁸⁰ I. I. Russu, *Etnogeneza Românilor...*, p. 303—304.

⁸¹ DRLM și DEX la vocile respective.

Izvoarele scrise confirmă mai mult indirect cultivarea viței de vie la traco-daci. Autorii antici, referindu-se în special la consumul de vin la traci și daci, nu dau date despre cultivarea viței de vie. Referiri directe, dar vagi, în ceea ce privește cultura viței de vie la geții din Dobrogea în anii 9—17 e.n., le găsim doar în unele plângeri ale poetului Ovidiu⁸².

Din datele prezentate mai sus se pot desprinde următoarele concluzii referitoare la cultura viței de vie la traco-daci.

În primul rând constatăm că materialele arheologice vin să confirme și să completeze mult datele transmise nouă de izvoarele scrise ca și de unele date lingvistice.

Datele arheologice ne dau unele indicii și în ceea ce privește gradul de dezvoltare a acestei ocupații la traco-daci. Astfel putem considera că unelte speciale pentru întreținerea viței de vie și pentru recoltatul strugurilor (respectiv cuțitele în formă de arc sau cuțitele curbe cu tăișul pe partea concavă) au apărut pe teritoriul țării noastre încă din secolul al VI-lea î.e.n., poate chiar în a doua jumătate a secolului al VII-lea î.e.n.

Pe lângă aceste unelte de întreținere a viței de vie în secolul II î.e.n. au apărut și cuțitașe curbe, unelte speciale, folosite la recoltatul strugurilor. Aceste tipuri de cuțite se păstrează aproape neschimbate până în secolul I e.n., și în anumite situații ele continuă până în epoca feudalismului dezvoltat inclusiv.

Alături de cuțitele curbe în formă de arc (cuțitele-cosoare), încă din secolele IV—III î.e.n., apar și cosoarele propriu-zise, având forma unor cuțite cu vârful încovoiat.

Este neîndoios faptul că în secolele VI—I î.e.n., asupra viticulturii din Dacia preromană s-a exercitat și o influență grecească și apoi romană⁸³.

Odată cu intensificarea influenței romane la nord de Dunăre în secolul I al e.n. (influență care de altfel s-a manifestat pe multiple planuri) apar unelte mai perfecționate pentru întreținerea viței de vie ca, de exemplu, cosoare cu lama mai lată⁸⁴, săpăligi-securi, fierăstraie, tîrnăcoape-securi, săpoaie, cuțitașe curbe pentru recoltat strugurii și altele.

⁸² Cf. în acest sens știrile transmise de Platon, *Legile*, I, 637 d; Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XXI, 12/5, 6; Strabon, *Geografia*, VII, 3, 13; Claudius Aelianus, *FHD*, I, 1964, p. 103, 197, 199, 329, 653; Nicolae Lascu, *AMN*, X, 1973, p. 98—100. Poetul vorbește și de zeul vinului, alături însă neagă existența viței de vie și a vinului în Dobrogea, cf. și la I. C. Teodorescu, *Vița de vie și vinul...*, p. 203—204.

⁸³ Influența greacă care la rîndul său transmitea și unele experiențe preluate din Orient s-a transmis în Dacia preromană atât direct, mai ales în secolele VI—II î.e.n., precum și prin filieră romană, în special în secolele I î.e.n.—I e.n.

⁸⁴ Cosorul descoperit la Grădiștea Muncelului, datînd din secolul I e.n., reprodus de noi la fig. 8/14 are o analogie foarte apropiată la Balaca (cosor roman descoperit într-o *villa rustica*) cf. Edith B. Thomas, *Römische villen in Pannonien*, Budapeșt, 1964, pl. LXXXV.

În felul acesta se ajunge la o perfecționare a lucrărilor de pregătire a terenului unde urmează a se planta via ca și a lucrărilor de întreținere a culturii viței de vie și a recoltatului strugurilor, care îi apropie pe geto-daci de lumea mediteraneană.

Pe baza descoperirilor arheologice făcute pînă acum putem afirma fără teamă de a greși că geto-édacii au practicat viticultura în toate zonele viticole din țara noastră, cunoscute în ultimul timp.

Existența unor cosoare miniaturale, după noi, poate fi pusă în legătură cu anumite ritualuri magice legate de cultura viței de vie și cu eventuale sărbători dionisiace⁸⁵.

Păstrarea unor tipuri de unelte de-a lungul veacurilor, ca și păstrarea în limba română a unor numiri de origine dacică referitoare la cultivarea viței de vie (*copil*, *a copili*, *curpen*, *butuc*, *bucium*, *butură*, *strugure* etc.) dovedesc vechimea acestei ocupații pe teritoriul țării noastre.

Cultivarea viței de vie, ca și sărbătorile și unele practici magice legate de această ocupație, au fost transmise de la daci, prin filieră romană, poporului român.

DONNÉES CONCERNANT LA CULTURE DE LA VIGNE CHEZ LES THRACO-DACES (VIe s.av.n.è.—Ier s.de n.è.) À LA LUMIÈRE DES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES

Résumé

L'auteur présente différents outils utilisés aux travaux nécessaires à la culture de la vigne ainsi qu'aux vendanges.

Des outils spéciaux employés pour entretenir la vigne et pour la vendange, notamment les couteaux recourbés — les couteaux-serpentes — sont apparus dès le VIe siècle av.n.è. Aux IVe—IIIe siècles av.n.è. apparaissent les serpes proprement-dites. Aux IIe s.av.n.è.—Ier s. de n.è. se répandent les petits couteaux recourbés destinés pour la récolte des raisins. Aux Ier s.av.n.è.—Ier s. de n.è. font leur apparition les serfoutes-haches, les pioches-haches, des outils à défricher la terre, les scies etc.

Grâce à l'influence grecque et ensuite romaine, pénètrent dans la Dacie préromaine des outils plus perfectionnés qui ont rapproché la technique de la culture de la vigne du monde méditerranéen.

La conservation à la longue de certains types d'outils ainsi que la conservation, dans la langue roumaine, de termes d'origine dacique se rapportant à la culture de la vigne tels : *butuc* (de vigne), *bucium* (de vigne), *butură* (de vigne), *curpen*, *copil*, *a copili*, *strugure* etc., l'origine de certaines fêtes à caractère dionysiaque et des pratiques magiques archaïques en rapport avec la viticulture, pour lesquelles on confectionnait des serpettes-miniature, tout cela prouve l'ancienneté de cette occupation héritée par les Roumains.

⁸⁵ Unele din aceste practici moștenite de daci din timpuri străvechi ca și unele sărbători cu caracter dionisiac, legate de recoltarea strugurilor, s-au păstrat la români pînă în zilele noastre. De altfel, unii specialiști susțin chiar originea tracă a zeului Dionisos, cf. *Dicționar de istorie veche a României (Paleolitic — sec. X)*, sub red. D. M. Pippidi, București, 1976, *Dionysos*, p. 239; Vasile Cărăbiș, *Nedeile*, Craiova, 1966, partea referitoare la Viticultură, p. 14—23; N. Al. Mironescu, *Rev. de horticultură și viticultură*, București, 1968, p. 55—58.